

*Museum: Haus der Geschichte der
Bundesrepublik Deutschland in Bonn*

TRANS PAYS

De druk van de geschiedenis

In 1994 opende de toenmalige bondskanselier Helmut Kohl in Bonn het Haus der Geschichte. Honderdduizenden bezochten sindsdien het museum van de moderne Duitse geschiedenis. De komst van het museum was een goedmakertje voor het vertrek van regering en parlement naar Berlijn. In opstelling en in bezoekersaantallen is het museum een monument geworden voor de wijze waarop de Duitsers greep hebben proberen te krijgen op hun recente geschiedenis. Want als er een volk in Europa is dat heeft geleden onder zijn eigen geschiedenis, dan is het het Duitse wel.

9

Er is niet veel moed voor nodig om te beweren dat de geschiedenis van Europa in de afgelopen eeuw vooral een Duitse geschiedenis is geweest. Het land veranderde in alle opzichten het aanzien van ons continent: tot tweemaal was het de aanstichter van een wereldoorlog en Duitsland vormde het centrum van een der meest barbaarse regimes uit de menselijke geschiedenis. De lotgevallen van het Duitse volk deden de moderne wereld voorgoed haar onschuld verliezen.

Maar Duitsland was ook slachtoffer van zijn eigen geschiedenis: tijdens de Republiek van Weimar, de periode van de geallieerde luchtbombardementen en de invasie van het Rode Leger en in de *Nachkriegszeit* heeft het Duitse volk zwaar moeten boeten voor zijn hoofdrol in de Europese geschiedenis. Het land werd bovendien een der tonielen waar het spel van de Koude Oorlog met het mes

De foyer van het Haus der Geschichte.

Hierboven – Stunde Null.

op tafel gespeeld werd. Nergens waren na de oorlog de internationale verhoudingen zo goed zichtbaar en voelbaar als in Duitsland.

Een tocht door het *Haus der Geschichte* is een reis door de Duitse geschiedenis. En niet alleen door die van Duitsland, want de bezoeker van het museum realiseert zich hoe de recente Europese geschiedenis in de Duitse wordt geconcentreerd. En dat het niet zozeer allemaal *besser* was bij de Duitsers als wel heftiger, groter en erger dan bij ons. Het leed van de oorlog in Nederland valt in het niet bij dat in Duitsland, met totaal weggebombardeerde steden en miljoenen slachtoffers en vluchtelingen. Natuurlijk waren de slachtoffers in Duitsland ook daders, maar maakt dat de ellende en het verdriet minder erg?

Voor de Nederlanders betekende de Koude Oorlog angst voor een nieuwe oorlog, uitgedrukt in een bezoek van het blokhoofd van de BB en het inslaan van extra voorraden ingeblikt voedsel, maar voor de Duitsers heel wat meer. Na de oorlog werd Duitsland opgedeeld en werden families uit elkaar gescheurd. Bijna eenderde van de Duitsers werd gevangene van *het reëel existerende socialisme*, een regime waar half links Nederland, vanuit de veilige grachtengordel, mee liep te koketteren. En terwijl provo's bij ons het gezag treiterden met rozijsen en rookbommetjes, liquideerde de RAF politici en industriëlen. Dat is echt van een andere orde, al leek niet iedereen dat bij ons te beseffen.

Natuurlijk waren de successen van het *Wirtschaftswunder* ook groter dan die van onze *Wederopbouw*. Maar in Duitsland viel eenvoudig ook meer op te bouwen en in arbeid te verdringen.

Een bezoek aan het Haus der Geschichte maakt dat allemaal in één klap duidelijk. Want de Duitse geschiedenis valt bij binnenkomst over de bezoeker heen: onontkoombaar wordt hij de *Nachkriegszeit* ingezogen. Het is weer *Stunde Null*. Het is donker en nauw en van alle kanten komen beelden op hem af van vluchtelingen, verwoestingen, slachtoffers van het Nazi-regime, kampbeulen, krijgsgevangenen.

Niet rondkijken maar ervaren

Veel is concreet: een jeep, verwijderde straatnaamborden met namen die niet meer mogen, een lorrie met puin van de *Trümmerfrauen*, de schamele inrichting van de noodwoningen van de *Heimatsvertriebenen* en van de slachtoffers van de bombardementen en de kaartenbakken van de *Suchdienst* van het Duitse Rode Kruis met alleen de namen die met B en L beginnen. Dan gaat het om driehonderdduizend van de zes miljoen vermisten na de oorlog. Op videoschermen filmpjes met opvallend net geklede en gekamde kinderen die vertellen waar ze vandaan komen en waar en wanneer ze op hun vlucht voor het Rode Leger hun ouders zijn kwijtgeraakt, als ze tenminste in staat waren dat te vertellen. Vitrines met huishoudelijke apparaten en andere voorwerpen voor in het dagelijkse leven, die uit oorlogstuig gemaakt zijn: tot pannen omgevormde helmen en een jurk van parachutestof.

Door een onvoorstelbare hoeveelheid materialen te gebruiken en die op een heel nadrukkelijke wijze neer te zetten, waardoor de bezoeker wel moet zien en luisteren, probeert men beelden van het na-oorlogse Duitsland op te roepen. De bezoeker moet niet zozeer rondkijken als wel ervaren.

Voor de eerste decennia na 1945 is men daar goed in geslaagd, de eerste twintig jaren in het museum maken echt indruk. Naarmate de bezoeker meer de eigen tijd nadert, wordt de afstand met het onderwerp echter groter. Vreemd is dat natuurlijk niet: de jaren direct na de oorlog grepen zo radicaal in het leven van de Duitsers in, dat moet wel indruk maken. Anderzijds zorgt de tijd voor een zekere afstand waardoor je als het ware door de indrukken overrompeld wordt. Het recente verleden is nog te vers om er zo door te worden overvallen.

Toch is voor iedereen die van West naar Oost -en andersom- is gereisd, het binnengaan van de grenspost *Bahnhof Friedrichstrasse* een speciale ervaring. Maar een feest der herkenning kun je zoiets natuurlijk niet noemen. Niets symboliseert het economische failliet van de DDR zo goed als de aldaar met veel geld en moeite gefabriceerde chip. Want omdat het ding ondanks alle inspanningen nog steeds het formaat had van een flinke postzegel en dus veel te groot was voor praktische toepassingen, bleken de miljoenen investeringen weggegooid geld. De partijleiding probeerde de bevolking ondertussen wijs te maken dat ze trots konden zijn, omdat zij *de grootste microchip in de wereld* hadden. Dat is nou dialectiek.

De periodes

Zoals in de meeste moderne educatieve musea wordt de bezoeker door de inrichting van het museum gedwongen een vaste route te lopen. Zonder gids wordt hij toch geleid. De bezoeker maakt met grote stappen een reis door de tijd, waarbij hij overigens vrij is links en rechts naar verdieping te zoeken of alleen de hoofdlijnen van de tijd, die in zes periodes is opgedeeld, te volgen.

Die zes periodes zijn 1945-1949, 1949-1956, 1956-1963, 1963-1974, 1974-1989 en 1989 tot heden.

Er is voor de periodisering vooral naar politieke criteria gekeken, maar binnen iedere periode heeft men geprobeerd zoveel mogelijk aspecten van het leven in Oost en West te belichten. Waar mogelijk komen dezelfde thema's terug, zoals het dagelijks leven, de verkiezingen, de Duits-Duitse verhoudingen.

Uiteraard krijgen gebeurtenissen of verschijnselen die typisch voor een specifieke periode zijn speciale aandacht. Zo staat er bij de *Nachkriegszeit*, naast het al genoemde, ook de romps van een C-47 die als *Rosinenbomber* tijdens de blokkade van Berlijn was ingezet. Binnen treft de bezoeker de kisten en zakken aan die met miljoenen tegelijk naar Berlijn zijn gevlogen. Het valt op hoe betrekkelijk klein die vliegtuigen waren. Verder zijn de bekende films te zien van de eindeloze stroom van vliegtuigen.

Aan de andere kant, buiten het vliegtuig, begint meteen een nieuwe periode, die van de *Jahre des Aufbaus in Ost und West* (1949-1956). De

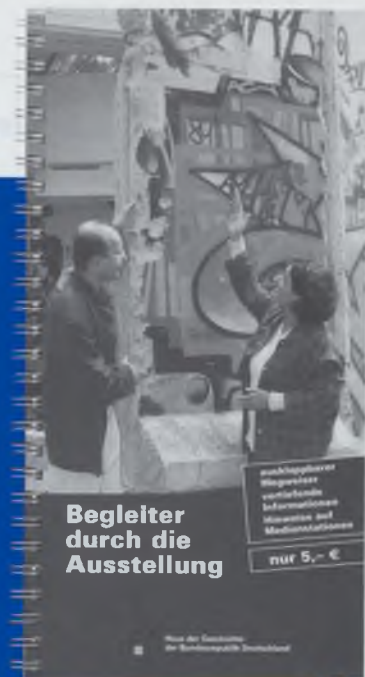
bezoeker kan hier twee kanten op: naar Oost of West. Aan de hand van grote posters met teksten als *Junkerland in Bauernhand* aan de ene kant en de tafel – met het originele tafelkleed – waaraan de tekst van de grondwet van de Bondsrepubliek geschreven is, aan de andere kant, kan de bezoeker zich oriënteren. Bij de volgende periode, die het tijdperk van Adenauer is genoemd (1956-1963), is een gedeelte van de oude Bondsdag nagebouwd. Het spreekgestoelte waar *der Alte*, Willy Brandt en Helmut Schmidt vanachter gesproken hebben, een stoel waarop Franz-Josef Strauss misschien gezeten heeft. Daarna het *Wirtschaftswunder* met talloze, vooral glimmende, huishoudelijke apparaten en andere aandoenlijk eenvoudige consumptiegoederen.

Hier loopt iedereen van veertig jaar en ouder door zijn eigen geschiedenis.

Leerlingen

Vraag blijft natuurlijk of jonge bezoekers, zeg mensen die de val van de Muur en het communisme niet bewust hebben meegemaakt, ook zo gefascineerd zullen worden

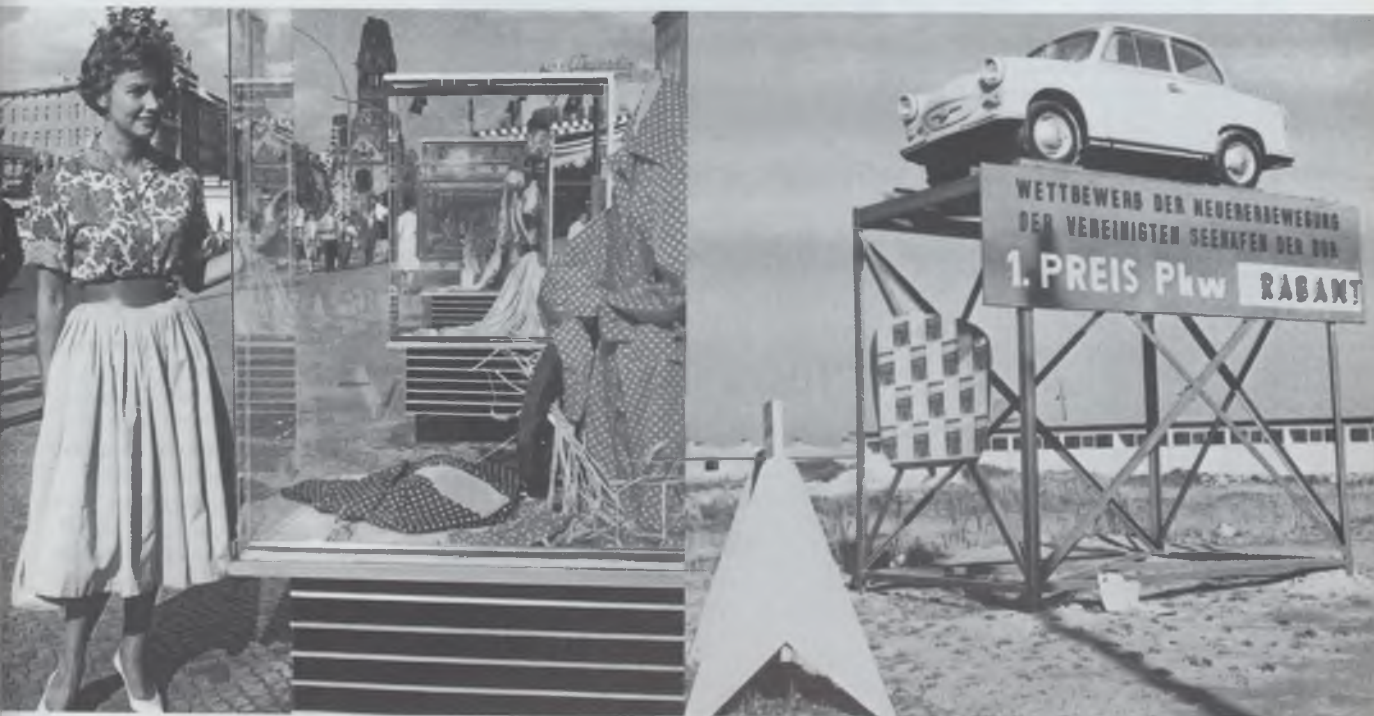
Hieronder – Het *Wirtschaftswunder*: de rijkdom van West-Berlijn en voor de Oost-Duitsers *Trabi's*.

Stiftung Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland

Museummeile,
Willy-Brandt-Allee 14, 53113 Bonn.
Tel. 00 49 228 9165-0 (algemeen),
00 49 228 9165-113 (museums-
pädagogischen Dienst).
Internet: www.hdg.de
Openingstijden: 9.00-19.00 uur
(maandag gesloten)
Toegang: gratis

11

Nederlandse leerlingen in het Haus der Geschichte

Het afgelopen najaar zijn leerlingen van het Penta College CSG Angelus Merula uit Spijkenisse naar het Haus der Geschichte geweest. Twee bus- sen brachten de ruim honderdtwin- tig leerlingen uit 5 havo en 6 vwo die geschiedenis en Duits hebben in bijna vier uur naar Bonn.

Vooraf de meisjes hadden zich op de busreis verheugd: heerlijk in school- tijd keuvelen over ditjes en datjes. Je kreeg haast de indruk dat het museumbezoek een vervelende on- derbreking was van het gezellig samenzijn. Overigens was het museumbezoek op school voor- bereid.

Bij binnenkomst in het museum was het een aantal malen dringen gebla- zen. Voor groepen zijn er in de gar- derobe verrijdbare kasten, die met een sleutel afgesloten kunnen wor- den, waarin tientallen jassen en tas- sen passen. Maar als iedereen tegelij- kertijd zijn spullen kwijt wil, wordt het gauw een rommeltje. Daarna met z'n allen naar het toilet. En toen naar de expositieruimte. Er waren groepjes gevormd van een leerling of vijftien met een docent. De leer- lingen kregen ook een boekje met opdrachten. Maar al snel liep alles in het donkere en nauwe gedeelte over de *Nachkriegszeit* door elkaar.

Daar bleek: het is te veel, ze overzien het niet. Sommige docenten ont- fermden zich over loslopende leerlin- gen zodat hun groepjes uitdijden tot flinke kuddes, anderen liepen met een groepje van drie of vier rond. Uiteraard waren er leerlingen die het voor gezien hielden en geheel zelf- standig in recordtijd door het muse- um gingen en zich daarbij vooral niet lieten afleiden door hetgeen er links en rechts te zien en te horen

was, anderen moesten om half drie, de afgesproken verzameltijd, ge- zocht worden, omdat ze nog steeds niet waren uitgekeken.

Veel indruk maakten de *Rosinenbom- ber*, de *Staatslimousine* van Adenauer en het krabbeltje in het handschrift van Kennedy:

'Ish bean ein Bearleener'.

Na een verblijf van ruim twee uur in het museum, gaan we met de bus naar het centrum van Bonn voor de interviewopdracht in de stad en een snelle hap bij de Mac. Uiteraard zochten de docenten iets beters op. Om vijf uur beginnen we aan de lange terugreis. De buschauffeur weet niet precies hoe hij moet rijden en al kaartlezend komen we bijna tegen de vangrail te zitten. Wij, lichtelijk geschrokken, bieden onze diensten aan: *'Wij hebben een collega aardrijkskunde bij ons; die weet heel veel van kaarten en wegen en steden, als hij nou eens bij u komt zitten ...'*

Voor de leerlingen maakt het alle- maal niet uit. Om acht uur zet de chauffeur voor hen *Langs de Lijn* aan. Als Pardo voor Feyenoord tegen Newcastle scoort, kan de dag niet meer stuk.

door deze museale ervaring.

In Duitsland zelf is dat geen vraag; alle militairen van de *Bundeswehr*, ook de dienstplichtigen, brengen een bezoek aan het museum. Zij *moeten* de geschiedenis van hun land erva- ren. Maar is het ook de moeite waard met scholieren uit Nederland naar het museum te gaan? We kunnen ze niet verplichten *geraakt* te worden door de geschiedenis van hun bure- n, maar misschien kan een bezoek aan het museum toch hun voorstelling van wat er in Duitsland gebeurd is, verrijken.

In ieder geval kunnen leerlingen niet zo maar losgelaten worden in het museum. Daarvoor is het te groot en te overweldigend. Bovendien is het gedeelte voor de periode direct na de oorlog krap. Dat is een bewuste keuze van de inrichters geweest, zo kan de *Nachkriegszeit* het best her- leeft worden. Maar een buslading Nederlandse scholieren kun je er in één keer niet kwijt; die moet gedo- seerd naar binnen worden gebracht.

Voor groepen boven de vijftien per- sonen verzorgd het museum koste- loos een rondleiding. Ieder groepslid krijgt een ontvanger en een schelpje voor op het oor en kan daarmee de in een zendertje Nederlands sprekende begeleider probleemloos volgen. Toch zullen veel havo-leerlingen het niet kunnen opbrengen iemand anderhalf uur lang geconcentreerd te volgen door een museum. Beter is daarom zelf een korte rondleiding met een aantal absolute hoogtepun- ten te verzorgen en daarna de leer- lingen met gerichte opdrachten erop uit te sturen.

Daarvoor is een grondige voorberei- ding van de begeleidende docenten vooraf in het museum absoluut noodzakelijk. Maar zo'n voorberei- dend bezoek aan het Haus der Geschichte is, het zal duidelijk zijn, beslist geen corvee. Overigens kent het museum een educatieve dienst (museumpädagogischen Dienst) die graag bereid is te helpen bij de voor- bereiding en de verzorging van het museumbezoek.

